

tandó ünneplésével kapcsolatos infrastrukturális beruházások, illetve a koszovói válság által kedvezőtlenül befolyásolt turizmus kezdődő fellendülése.

A foglalkoztatási helyzet legnagyobb problémája továbbra is a nagy regionális különbségek: a munkanélküliek aránya az északi területeken 6 százaléknál alacsonyabb, míg Dél-Olaszországban még mindig meghaladja a 22 százalékot.

Spanyolország gazdasági fejlődése az utóbbi négy évben a leglendületesebbek közé tartozott Európában. A rendelkezésre álló munkaerő-tartalékon kívül elsősorban a különösen kedvező kamatfeltételek vonzzák erősen a beruházókat. A szerzők a következő két évre is 9 százalékon felüli évi növekedést jósolnak a magánberuházások területén.

Bár a beruházásokkal a foglalkoztatási helyzet javulása is lépést tartott, a munkanélküliek aránya a múlt évi 2,7 százalékos csökkenés ellenére is magas: 16,3 százalék. A munkahely-teremtés segítésére főleg ideiglenes (határozott időre szóló) munkaszerződéseket kötnek, ezek az összes új munkaszerződésnek jelenleg már egyharmadát képviselik.

(Ism.: *Tűű Lászlóné*)

LUKAS, Z.:

A KELET-EURÓPAI ÁLLAMOK
MEZŐGAZDASÁGA 1998-BAN

(Die Landwirtschaft der Oststaaten 1998.) – *Osteuropa-Wirtschaft*. 1999. 2. sz. 119–134. p.

A közép- és kelet-európai országok (Bulgária, Csehország, Lengyelország, Magyarország, Románia és Szlovákia) mezőgazdasági és élelmiszeripari exportja 1998-ban visszaesett az orosz válság miatt.

A legtöbb országban a viszonylag jó termés az élelmiszer-feleslegnek pótlólagos növekedéséhez vezetett. A helyzetet kiélezte, különösen az Európai Unióból az erősen támogatott export beáramlott ezekbe az országokba, így sok kelet-közép-európai országban visszaestek a mezőgazdasági termékekárak, főleg olyan országokban, amelyek a Független Államok Közössége irányába nagy exportpotenciállal rendelkeztek (Lengyelország, Magyarország). Ennek következtében a szóban forgó országok gazdálkodói távolabbi értékesítési piacokat keresnek, amelyek nagyobb tranzakciós költségekkel járnak. Ezzel egyidejűleg a gazdálkodók erőteljesebb állami támogatást igényelnek, továbbá védelmet az olcsó, szubvencionált importtal szemben. A kelet-közép-európai országokban a mezőgazdaság támogatása, valamint a csökkenő világpiaci árak miatt az

ártámogatás részaránya növekedett. A legtöbb ország agrárpolitikája arra irányul, hogy a belföldi agrárárakat importvámokkal és importkontingensekkel, továbbá exporttámogatásokkal védje a csökkenő világpiaci árak hatásaitól. Egyébként az agrártámogatások az átalakuló országokban átlagosan lényegesen alacsonyabbak, mint az Európai Unióban.

A CEFTA-országok (közéjük tartozik az említett hat országon kívül Szlovénia) 1998-ban nem hoztak kötelező intézkedéseket az agrárkereskedelem további liberalizálására, ellenkezőleg, több CEFTA-állam – a világszerte pangó agrárpiacok miatt – egyoldalú védőintézkedéseket hozott abból a célból, hogy fékezze a többi CEFTA-országból származó importot. Ez kereskedelmi vitákhoz és a CEFTA-kapcsolatok egyértelmű elhidegüléséhez vezetett. Ezután a tagállamok elfogadták az eredeti szándékok szerint 1991. január 1-jéig az agrártermékekre bevezetendő nulla vám elhalasztását, majd 1998 augusztusában Prágában találkoztukon úgy döntöttek, hogy elnapolják a további liberalizálást.

Az Európai Unió közös agrárpolitikájának reformja lassan halad előre, és az Unió keleti bővítésének még nincs rögzített menetrendje és időpontja. 1998 februárjában az Európai Unió és a tagjelölt országok (Ciprus, Csehország, Lengyelország, Magyarország és Szlovénia) között megkezdődtek a csatlakozási tárgyalások. Az Európai Unióhoz társult országok egy évvel később Lengyelországban tartott tanácskozásán főképpen a kelet-közép-európai országok résztvevői követelték az Európai Unió támogatott – az érintett országokba irányuló – agrárexportjának leállítását. Különösen Csehországban és Lengyelországban tiltakoztak a gazdák az Európai Unióból származó olcsó mezőgazdasági és élelmiszerimport ellen. Az Európai Bizottság hangsúlyozza, hogy az Unió és a kelet-közép-európai országok közötti kereskedelmi kapcsolatokat szabályozzák az Európai Egyezmények és a jelenlegi szubvencionálási mérték a megállapodások keretei között van. A Bizottság úgy érvel, hogy az EU exporttámogatásainak a teljes megszüntetése a társult országok fogyasztói számára kedvezőtlen lenne, mert az élelmiszerárak a kiskereskedelemben automatikusan növekednének.

A közös agrárpolitika reformjára vonatkozó Bizottság elé terjesztett javaslat a belső agráráraknak a világpiaci árak szintjére való fokozatos csökkentését tűzte ki célul. A közös agrárpolitikát tehát összhangba kell hozni a WTO-szabályokkal. Bár a közös agrárpolitika eredeti koncepciója az agrársubvenciók viszonylag erős csökkentését vetítette előre az exportkövetelményeknek megfelelően, az 1999. március 25-iki berlini csúcstalálkozón az EU-országok a

2000-től 2006-ig tartó időszakra több olyan kompromisszumot kötöttek, amelyek az agrárminiszterek viszonylag radikális reformcsomagját jelentősen gyengítették. Az Európai Bizottság az említett időszakra évi 3,1 milliárd euró összegű költségvetést tervez. A 2002. évtől 4 milliárd euróról a 2006. évig 14 milliárd euróra növekednek az EU-tagországok részére juttatható pénzügyi eszközök. A közös agrárpolitika pénzügyi eszközeinek befagyaszthatóságát célzó berlini reformintézkedések nehezen lesznek elfogadhatók, így nagyon valószínű, hogy még a 2006. év előtt új tárgyalás lesz a közös agrárpolitika reformjáról.

A kereskedelem tervezett liberalizálásáról szóló WTO-val folytatandó tárgyalások előtt az Európai Unió pozíciója gyengült.

(Ism.: *Balogh András*)

ROLING, J.:

A KÜLFÖLDI KÖZVETLEN BERUHÁZÁSOK MUNKAHELYTEREMTŐ SZEREPE

(Bedeutung deutsche Direktinvestitionen im Ausland einen 'Export' deutscher Arbeitsplätze?) – *Zeitschrift für Wirtschaftspolitik*, 1999. 2. sz. 147–167. p.

Két folyamat kapcsolatát vizsgálja a szerző, egyrészt azt, hogy évek óta magas a németországi munkanélküliség szintje, másrészt, hogy a német vállalatok növelték külföldi közvetlen beruházásait (foreign direct investment – FDI). Olyan nézetek kapnak hangot, hogy a külföldre menekülő tőke végső soron németországi munkahelyeket exportál. A cikk bevezető része meghatározza az alkalmazott fogalmakat, megkülönböztetve az értékpapírok vásárlására összpontosított pénzügyi (portfolió) befektetéseket és a működő tőke kivitelét.

A külföldi közvetlen beruházás sokféle formában valósulhat meg: a befektető létrehozhat új termelőüzemet, bővítheti az értékesítés hálózatát, részesedéshez juthat vagy kezelő társaságban, de átvetheti a versenytárs vállalkozásokat (azok meghatározott tulajdonrészét) is. A szerző erre a sokféleségre utalva félrevezetőnek minősíti, hogy a külföldi közvetlen beruházások alakulását a tárgyi eszközök belföldi beruházásaival azonos keretben vizsgálják.

A német statisztika háromféle adatsorral jellemzi a vizsgált témakört:

– a Szövetségi Gazdasági Minisztérium „tőketranszfer” (K1) statisztikája rendszeres időközönként megfigyeli a tőkeáramlást,

– a szövetségi jegybank (Bundesbank) állítja össze a fizetési mérleg (Z) statisztikáját,

– a szövetségi jegybank a német tulajdonosok külföldön levő tőkeállományáról időponti felmérést (K3) készít.

A tőketranszfer (K1) éves statisztikája szerint az 1991 és 1996 közötti időszakban a német tőke kivitel évi 30,6 milliárd márkáról 42,5 milliárd márkára, a jegybank fizetési mérlege szerint évi 39,3 milliárd márkáról 44,5 milliárd márkára nőtt. A külföldön működő német eredetű tőkeállomány változásának éves mértéke (a K3 statisztika szerint) az előző évihez képest 1991-ben 31,7 milliárd márka, 1996-ban 51,7 milliárd márka volt.

A szerző részletesen bemutatja a külföldi közvetlen beruházás, valamint a németországi foglalkoztatás kapcsolatát, azt is értékelve, hogy a befektetők milyen céllal döntenek a tőke kivitelről. Megkülönböztethetők a foglalkoztatásra, a piacra irányuló és a külkereskedelmi, valamint a költségelőnyökre alapozott külföldi közvetlen beruházások.

A cikk a külföldi beruházások 1990. és 1996. évi állományadatainak szerkezetét ágazatok és országcsoportok szerint elemzi, megkülönböztetve a fejlett ipari, a piacgazdaságra áttérő, valamint a fejlődő országokat. Az 1996. évi összesen 446 milliárd márka értékű közvetlen és közvetett külföldi beruházás állományból a feldolgozóipar részesedése (187 milliárd márka) a legnagyobb, ebből a vegyiparra 65 milliárd márka, a járműgyártásra 35 milliárd márka, az elektromos és elektronikai termékek gyártására 31 milliárd márka, a gépek és berendezések gyártására 20 milliárd márka jut.

Az összes feldolgozóipari külföldi beruházás 1990. évi állományában a piacgazdaságra áttérő („reform”) országok mindössze 0,5 százalékkal részesedtek, ez az arány 1996-ban már 5,4 százalék volt, ezen belül a gépjárműgyártás külföldi befektetései 11,2 százaléka valósult meg ebben az országcsoportban (a vegyipari ügyleteknek csak 1,6 százaléka, a gépek és berendezések gyártás ügyleteinek 6,6 százaléka).

A befektetési társaságok révén végrehajtott külföldi beruházások állománya (1996-ban összesen 146 milliárd márka) 90 százalékban a fejlett ipari országokban valósult meg, a fejlődő országok részesedése mintegy 7 százalék, a „reform”-országoké az 1990. évi 0,3 százalékról 1996-ban 2,8 százalékra nőtt. Hasonló változások következtek be a kilencvenes évek első felében a kereskedelmi, a biztosítási és a hitelintézeti külföldi befektetések regionális szerkezetében is.

A cikk a német feldolgozóipari társaságok ágazatai szerint tagolva bemutatja a három országcsoportban működő külföldi vállalkozások 1996. évi tevékenységét. Az egyik csoport az anyatársaságával